

Niewęgłowska, Maria

"Zagospodarowanie przestrzenne miast greckich", Aleksandra Wąsowicz, Wrocław 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/2, 393

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Aleksandra Wąsowicz, *Zagospodarowanie przestrzenne miast greckich*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1982, s. 266.

Problematyka miasta w starożytnej Grecji, zwłaszcza jego genezy była ostainio szeroko dyskutowana w literaturze naukowej. Uczeni analizowali w różnych aspektach istotę *polis* starając się dać odpowiedź na pytanie co jest miastem w Grecji pierwszego tysiąclecia p.n.e. W tej sytuacji z dużym zainteresowaniem sięgamy po książkę Aleksandry Wąsowicz.

Przedmiotem zainteresowania autorki jest zagospodarowanie przestrzenne miast greckich od okresu wczesnoarchaicznego, za którego początek uznany jest rok 1100 p.n.e. do I w. p.n.e. Geograficzny zasięg pracy pokrywa się z zasięgiem wpływów politycznych Grecji w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego. Część pracy oparta jest na bogatej literaturze przedmiotu, część na badaniach źródłowych, w tym głównie materiału archeologicznego. Uwzględnione są również źródła pisane, literackie i inskrypcyjne.

Charakteryzując historię badań nad rozwojem myśli urbanistycznej starożytnej Grecji A. Wąsowicz wyróżniła na podstawie analizy zakresu zainteresowań i doboru źródeł cztery nurty badań tej problematyki, kolejno po sobie następujące, pomiędzy którymi można wyznaczyć cezury czasowe na lata 1924, 1956 i 1970.

W kolejnych częściach pracy analizuje zagospodarowanie przestrzenne terenów zamieszkałych przez większe skupiska ludzi. Na podstawie zebranego materiału dochodzi do wniosków, że w okresie wczesnoarchaicznym nie ma podstaw aby osady greckie uznać za miasta, gdyż nie posiadają one elementów charakterystycznych dla zabudowy miejskiej w późniejszych okresach, z wyjątkiem dwóch: agory i sanktuarium. Śledzenie dziejów miasta jako zjawiska urbanistycznego jest, zdaniem autorki możliwe od drugiej połowy VIII w. p.n.e. Podkreślona jest tu rola agory jako czynnika uczestniczącego w formowaniu się miasta. Równocześnie miasto zaczyna być wyrazem zróżnicowania społecznego jego mieszkańców poprzez zróżnicowanie architektury domów. W epoce późnoarchaicznej następuje wyodrębnienie dzielnic miejskich zamieszkiwanych przez ludność trudniącą się jednym zajęciem. VI w. p.n.e. jest przełomowy w dziejach urbanistyki greckiej. W tym czasie wytworzył się kanon zabudowy miejskiej, który przetrwał aż do okresu hellenistycznego a później został adoptowany przez urbanistykę rzymską.

Okres klasyczny przynosi tworzenie się programów urbanistycznych, będących wyrazem polityki prowadzonej przez dane państwo, czego przykładem mogą być Ateny doby Peryklesa i jego program artystyczny i urbanistyczny. W tym czasie można już zauważyć wpływy urbanistyki greckiej na cywilizacje ościenne. W osobnym rozdziale autorka analizuje dość pobieżnie teorie autorów starożytnych dotyczące kształtowania się miast antycznych.

Okres hellenistyczny odznacza się dość dużą różnorodnością urbanistyczną. Obok starych miast greckich na terenie Azji Mniejszej powstają liczne nowe założenia miejskie. Wykształcają się różne szkoły zabudowy. Sprawa jest o tyle interesująca, iż miasta greckie były całkowicie odmienne od miast starożytnego Wschodu, co jest mocno podkreślone przez autorkę.

Bardzo szerokie potraktowanie tematu uniemożliwiło głębszą analizę wielu zjawisk. Już jednak we wstępie do książki A. Wąsowicz zastrzega się, że jest to dopiero początek jej badań tych problemów i wiele stwierdzeń pracy jest punktem wyjścia do dalszych rozważań.

M. N.